

ONGELMAPERUSTAINEN OPPIMINEN AMMATILISESSA AIKUISKOULUTUKSESSA

Tuula Eskelinen

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
syyskuu 2014
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Eskelinen Tuula

Ongelmaperustainen oppiminen – Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa
Opettajankoulutuksen kehittämishanke 24 sivua + 11 liitesivua
syyskuu 2014

Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää, miten voidaan hyödyntää ongelmaperustaista oppimista ammatillisen aikuiskoulutuksen opetuksessa. Tarkoituksena oli saada tietoa ja kokemusta siitä kuinka ongelmaperustainen oppiminen sopii ammatilliseen aikuiskoulutukseen. Saadun tiedon ja kokemuksen kautta voisin kehittyä aikuisten opettajana ja pystyä tarjoamaan mielekkäitä ja innostavia oppimiskokemuksia.

Kehittämishankkeen empiirisen osuuden muodostaa opetusharjoittelussa oppilailta saatu palaute ja sen pohdinta. Keräsin opiskelijoiden tuntipalautteet tutkimusmateriaaliseksi tähän kehittämishankkeeseen. Ongelmaperustainen oppiminen oli minulle uusi tuttavuus ja työn tarkoituksena oli saada opettaja- ja opiskelijapalautteiden kautta tietoa miten voisin jatkossa omassa opettamisessäni hyödyntää tätä opetusmenetelmää.

Ongelmaperustaista oppimisen prosessia kuvataan erilaisten mallien avulla. Osa niistä painottaa ongelmanratkaisun prosessin kuvausta ja osa toimii laajemmin työskentelyn strategiamallina. Ongelmaperustainen oppimisympäristö tarjoaa virikkeellisen ja työelämälähtöisen tavan oppia uuteen ammattiin tai hankkia ammatissa tarvittavaa lisäkoulutusta.

Aikuiskoulutus on nykyään muutakin kuin harrastusta, sillä on merkittävä rooli aikuisten kouluttajana, ammattitaidon ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Tämän päivän ammatillinen aikuisopiskelu on monipuolista, käytännönläheistä tekemällä oppimista, jossa opiskelija voi käyttää omaa asiantuntemustaan ja kokemustaan. Keskustelu, yhteistyö, ajatustenvaihto ja yhdessä oppiminen ovat tärkeä osa aikuisopiskelua. Työelämäjakso tarjosi minulle tilaisuuden tavoitteellisesti tarkastella sekä omaa että aikuisopiskelijoiden osaamista ja kehittämistehtävän kautta tutustuminen ongelmaperustaiseen oppimiseen tuotti omaa opettajuutta tukevaa ymmärrystä, kasvua opettajuuteen ja uusia näkökulmia. Opetuksen uudenlaiset lähestymistavat avaavat upeita mahdollisuuksia kehittää opetusta ja saavuttaa parempia oppimistuloksia. Niitä soveltamalla on mahdollista oppia osaamista ja tuottaa ammatillisen aikuiskoulutukseen sen kaipaamia työelämälähtöisiä ratkaisuja ja osaamista.

Asiasanat: ongelmaperustainen oppiminen, opetusmenetelmä, aikuiskoulutus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
	1.1 Kehittämishankkeen tausta, tarkoitus ja luonne	4
	1.2 Kehittämishankkeen aihepiirin rajaus.....	6
2	ONGELMAPERUSTAINEN OPPIMINEN	7
	2.1 Ongelmaperustaisen oppimisen perusteet.....	7
	2.2 Ongelmaperustaisen oppimisen seitsemän askeleen malli.....	9
	2.3 Ongelmaperustainen oppimisympäristö	11
	2.4 Opetus- ja tuntisuunnitelma ongelmaperustaisessa opetuksessa....	13
3	AIKUISKOULUTUKSEN LÄHTÖKOHTIA.....	15
4	ONGELMAPERUSTAISEN OPPIMISEN SOVELTAMINEN AIKUISOPISKELIJOILLE	17
	4.1 Ongelmaperustaisen oppimisen soveltaminen teknisen isännöinnin opiskelijoille	17
	4.2 Opiskelijapalaute.....	19
	4.3 Ohjaavan opettajan palaute ja oma reflektio	20
5	YHTEENVETO	23
	LÄHTEET.....	25
	LIITTEET	26

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeen raportti jakautuu viiteen osaan. Ensimmäisessä johdanto-osassa kerrotaan kehittämishankkeen tarkoitusta, taustaa ja motivaatiota, sekä esitellään hankkeen aihe. Toisessa osassa käsitellään teoreettisesti hankkeen viitekehystä ja aihepiiriä, ongelmaperustaista oppimista ja kolmannessa osassa selvitetään aikuiskoulutuksen lähtökohtia Suomessa. Neljännessä osassa esitellään kehittämishankkeen empiirinen osuus ja lopuksi viidennessä osassa pohditaan tämän kehittämishankkeen tuloksia.

1.1 Kehittämishankkeen tausta, tarkoitus ja luonne

Ympäröivän maailma, työelämä ja opiskelu ovat muuttuneet menneenä vuosikymmenenä huimaavasti. Pelkkä substanssiosaaminen ei enää riitä, vaan opiskelijoiden olisi oman alansa tuntemuksen lisäksi kyettävä toimimaan tehokkaasti tiimeissä ja ryhmissä, ratkaisemaan monimutkaisia työelämän ongelmia ja päivittämään jatkuvasti osaamistaan työn ohessa. Aikuiskoulutus on nykyään muutakin kuin harrastusta, sillä on merkittävä rooli aikuisten kouluttajana, ammattitaidon ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Tämän päivän ammatillinen aikuisopiskelu on monipuolista, käytännönläheistä tekemällä oppimista, jossa opiskelija voi käyttää omaa asiantuntemustaan ja kokemustaan Keskustelu, yhteistyö, ajatusten vaihto ja yhdessä oppiminen ovat tärkeä osa aikuisopiskelua. Tuloksellinen opiskelu edellyttää myös aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta, oli kyse sitten tutkintoon valmistavasta koulutuksesta tai muusta pitkä- tai lyhytkestoisesta koulutuksesta. (Salakari H, 2009, 28–30)

Aloittaessani opettajaopintojani jouduin pohtimaan syitä ja tavoitteitani alkavalle opettajan uralleni. Takanani oli jo useita ammattitutkintoja ja reilusti monipuolista työelämän kokemusta. Aikuisopiskelijana osaan jo kyseenalaistaa asioita sekä yhdistää uuden oppimista entiseen. Liiketalouden jatko-opintoihini liittyvät kehittämistehtävät olivat vahvasti työelämäkeskeisiä, joissa haettiin vastauksia oikeisiin työelämän ongelmiin. Opetuksessa käytettiin tutkivaa otetta ja ongelmakeskeisiä opetusmenetelmiä. Opetta-

janopintoihin liittyvän kehittämishankkeen keskeisenä tarkoituksena on opettaja-asiantuntijuuden kehittyminen sekä sen mahdollistuminen. Valitsin ongelmaperustaisen oppimisen kehittämishankkeeni aiheeksi koska haluan kehittyä aikuisten opettajana tarjoamaan mielekkäitä ja innostavia oppimiskokemuksia. Omissa ammattiopinnoissani koin ongelmanperustaisen opetusmenetelmän innostavaksi ja motivoivaksi tavaksi oppia työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Tutustuessani kehittämistehtävän aiheeseen, ongelmaperustaiseen oppimiseen ja opetusmenetelmään, huomasin olevani uusien ja kiinnostavien ongelmien äärellä.

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on selvittää mitä on ongelmaperustainen oppiminen ja kuinka sitä voidaan toteuttaa ammatillisessa aikuis-koulutuksessa. Opetusmenetelmänä ongelmaperustainen oppiminen on jo pitkään käytetty ja tunnustettu, mutta minulle se oli uusi tuttavuus nimenomaan pedagogissa mielessä. Opettajan asiantuntijuuden tärkeä tekijä on käytännön kokemuksista hankittu tieto. Tässä kehittämishankkeessa halusin saada käytännön kokemusta ongelmaperustaisen oppimisen käyttämisestä opettamisen apuvälineenä. Suoritin opetusharjoittelun eräässä Tamperelaisessa aikuiskoulutuskeskuksessa keväällä 2014. Tutustuttuani ongelmaperustaisen oppimisen teoriaan halusin käyttää tätä opetusmenetelmää harjoitustunneillani ja kerätä opiskelijoiden tuntipalautteet sekä ohjaavan opettajan palautteet tämän kehittämishankkeen tutkimusaineistoksi. Tämän työn tarkoituksena on käytännönläheisesti tuottaa tietoa ja ymmärrystä omien pedagogisten taitojeni kehittämiseen ammatillisena opettajana.

Luonteeltaan tämä kehittämishanke on toiminnallinen. Kirjallisen teoriaosuuden lisäksi hankkeeseen sisältyy empiirinen aineisto, joka on kerätty opetusharjoittelun aikana saatujen opiskelijapalautteiden ja pohjalta. Tässä kontekstissa tämä kehittämishanke on myös henkilökohtainen prosessi oman opettamisen ja opettajuuden kehittämisessä. Johtoajatuksena on kehittää opetusta tavanomaista luento-opetusta kiinnostavammaksi ja opiskelijalähtöisemmäksi käyttämällä ongelmaperustaista opetusmenetelmää ottaen huomioon työelämän tarpeet ammatillisessa aikuisopetuksessa.

1.2 Kehittämishankkeen aihepiirin rajaus

Tässä kehittämishankkeessa keskitytään tutkimaan ongelmaperustaista oppimista ja kokemuksiani sen käytöstä aikuiskoulutuksessa. Aiheena ongelmaperustainen oppiminen on laaja ja siitä on saatavana runsaasti kirjallisuutta ja tutkimusta, varsinkin ulkomaista tutkimusta, joten rajaan tässä kehittämishankkeessa kuvaamaan ongelmaperustaisen oppimisen perusperiaatteja sekä opettajan ja opiskelijan rooleja ongelmaperustaisen oppimisen prosessissa. Oppimisen arviointi, tiedon ja oppimisen käsitys, ongelman muodostamisen problematiikka kuuluvat olennaisesti ongelmaperustaiseen oppimiseen. Käsittelen näitä aiheita hiukan empiirisen osuuden yhteydessä.

Nykyään ongelmaperustainen oppiminen on laajasti käytössä oleva pedagoginen menetelmä, jota käytetään monipuolisesti eri koulutusasteilla ja erilaisilla koulutusaloilla, kuten esimerkiksi hoitotyön, hammaslääketieteen, fysioterapian, farmasian, eläinlääketieteen, kansanterveystieteen, arkkitehtuurin, liiketalouden, tekniikan, metsäalan, poliisi ja sosiaalialan opinnoissa. Keskityn tässä kehittämishankkeessa tutkimaan ongelmaperustaisen oppimisen menetelmän hyödyntämistä yleisesti ammatillisessa aikuiskoulutuksessa.

Kehittämishankkeen empiirisen osuuden muodostaa opetusharjoittelussa aikuisopiskelijoilta saatu palaute ja sen pohdinta. Keräsin opiskelijoiden tuntipalautteet tutkimusmateriaaliseksi tähän kehittämishankkeeseen. *Ongelmaperustainen oppiminen oli minulle uusi tuttavuus ja työn tarkoituksena oli saada opettaja- ja opiskelijapalautteiden kautta tietoa miten voisin jatkossa omassa opettamisessani hyödyntää tätä opetusmenetelmää.*

2 ONGELMAPERUSTAINEN OPPIMINEN

Ongelmaperustaisen oppimisen juuret ulottuvat 1960 -luvulle, jossa ensimmäiset ongelmaperustaisen oppimiseen perustuvat opetussuunnitelmat liittyivät lääketieteen ja terveystieteiden opetukseen. Useimmiten lähtökohdana uusien vaihtoehtojen etsimiseen on tyytymättömyys perinteisiin opetusmenetelmiin. Euroopassa ongelmaperustaisen oppimisen edelläkävijänä oli Hollannissa sijaitseva Maastrichtin yliopisto. Maastrichtin yliopistossa 1990- luvun alussa opettajat ottivat tehtäväkseen opetussuunnitelman uudelleenjärjestämisen. Näin syntyi ns. ”Maastrichtin menetelmä”, jossa sovellettiin ongelmaperustaista oppimista taloustieteen ja liikkeenjohdon opetuksessa. Näin kehitettiin myös seitsemän askeleen vaihemalli. Sen jälkeen ongelmaperustainen oppiminen on levinnyt maailmanlaajuisesti, aluksi etenkin englanninkielisillä alueilla. Suomessa ja muualla maailmassa (Kaakkois-Aasian maat kuten Thaimaa, Malesia ja Singapore) ongelmaperustaisesta oppimisesta kiinnostuttiin vasta 1990-luvulla.

(Boud & Feletti, 1999, 282).

Suomeen ongelmaperustainen pedagogiikka on tullut käytännön kautta. Tampereen yliopistossa lääketieteen opetuksessa sekä Pirkanmaan terveyden huolto-oppilaitoksessa käytettiin ongelmaperustaista opetusmenetelmää 1990 – luvun alussa. Kasvatustieteeseen ongelmaperustainen oppiminen tuli hiukan hitaammin. Esa ja Sari Poikela ovat olleet alan uranuurtajina Suomessa. Tampereen yliopiston opettajankoulutuksen varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmassa sekä Hämeenlinnan opettajankoulutuksessa alettiin soveltaa ongelmaperustaista oppimista.

(Poikela E, 2005, 3)

2.1 Ongelmaperustaisen oppimisen perusteet

Mitä ongelmaperustainen oppiminen on? Ongelmaperustaisesta oppimisesta on tehty useita määritelmiä. Voidaanko määritellä mikä on ongelmaperustaista oppimista ja mikä ei? Charles Engel käsittää ongelmaperustaisen oppimisen enemmän lähestymistavaksi kuin opetusmenetelmäksi.

Engelin mielestä ongelmaperustainen oppiminen on keino kehittää oppimistaitoa sen sijaan että opiskeltaisiin pelkän teoreettisen tiedon hankkimiseksi. Opiskelijoita kannustetaan oppimaan käytännön ongelmia ratkaisemalla. Ongelman ratkaisemisessa käytetään hyväksi opiskelijan aikaisemmin hankittua olemassa olevaa tietoa, ryhmäkeskusteluja ja sitä kautta uuden tiedon etsimistä. Uutta tietoa sovelletaan asetetun ongelman ratkaisemisessa. (Bound & Feletti 1999, 31, Engel 1999, 33–38)

Ongelmaperustainen oppiminen on siis opiskelun ja opetuksen työtapana, jossa korostetaan ryhmän keskinäistä vuorovaikutusta, ryhmän yhdessä määrittelemiä oppimistarpeita, vuorovaikutuksellista ja yhteisöllistä tiedonmuodostusta. Ongelmaperustainen oppiminen voidaan käsittää myös ajattelutapana, jossa tiedon saavuttamisen tavat ja keinot poikkeavat huomattavasti ainejaoteltuun perustuvasta oppimisesta sillä tässä useita oppiaineita opiskellaan samanaikaisesti. (Poikela S, 1998, 8)

Ongelmaperustaisen oppimisen ideana on oppimisen käynnistyminen aitojen ammatillisesta ja työelämään pohjautuvista ongelmista ja niiden yksilöllisistä ja yhteisöllisistä prosessoinneista. Termi on suora käännös englanninkielisestä sanasta problem-based learning, josta usein käytetty lyhenne PBL tulee. Rinnakkaistermejä ongelmalähtöinen tai ongelmakeskeinen oppiminen käytetään myös tarkoittamaan tätä samaa asiaa. Tämän menetelmän tunnusmerkkejä ovat pienryhmätyöskentely, oppimistavoitteiden määrittely yhdessä, ongelmatehtävien ratkaisu, opettajan rooli valmentajana sekä ryhmän oman arvioinnin merkityksen korostuminen. (Poikela, 2003, 26)

Lähtötilanteena on aina ongelma tai pulma, joka ei ole selkeästi ratkaistavissa eikä rajattavissa. Opiskelu tapahtuu pienryhmissä, joissa ongelmaa selvitetään seitsemän askeleen mallin mukaisesti (luku 2.2). Ongelmaperustainen oppiminen pohjautuu ajatukselle oppimisen tilannesidonnaisuudesta. Sen mukaan opittavalle sisällölle ja tiedolle saavutetaan parempi käyttöarvo, mikäli oppiminen tapahtuu aitoja tosielämän ongelmia ratkomaan aiheen pelkän teoreettisen käsittelyn sijaan. Ongelmaperustaisella oppimisella on myös todettu olevan toivottavia vaikutuksia opittavan asian

ymmärtämiseen, opiskeltavan sisällön liittämiseen aiempiin tietorakenteisiin, itsesäätelyyn, ongelmaratkaisutaitojen kehittymisen, oman oppimisen suunnitteluun sekä oppimiseen liittyviin asenteisiin. Perinteiseen luento-
muotoiseen opetukseen verrattuna oppilaat ovat aktiivisemmassa roolissa tiedon tuottamisessa.

2.2 Ongelmaperustaisen oppimisen seitsemän askeleen malli

Ongelmaperustaista oppimisen prosessia kuvataan erilaisten mallien avulla. Osa niistä painottaa ongelmanratkaisun prosessin kuvausta ja osa toimii laajemmin työskentelyn strategiamallina. Ongelmaratkaisuun keskittyvät mallit ovat käyttökelpoisia ja erityisesti ongelmaperustaisen oppimisen soveltamisen alkuvaiheessa, koska ne jäsentävät oppimisprosessia tarkasti. Niiden myötä ongelmaperustainen oppiminen voidaan yksinkertaistaa tekniikan tasolle tai rinnastaa suoraan ongelman ratkaisuun.

Ongelmaperustaisen oppimisen lähtökohtana on joku ennalta suunniteltu, aito, usein asiantuntijatyöhön liittyvä ongelma, esimerkiksi lääketieteen alalla potilastapaus. Ongelmaperustaisessa oppimisessä 3 - 5 opiskelijasta muodostuvat ryhmät lähtevät tutorin tukemana ratkomaan heille esitettyä ongelmaa seitsemän askeleen mallin vaiheiden kautta.

Seitsemän askeleen mallin mukaan aluksi opiskelijaryhmälle esitetään case (tapaus), jota ei pystytä ratkaisemaan suoraan aikaisemman tiedon perusteella. Ryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja sihteerin. Opettaja toimii tutorina ja ohjaajana. Ongelman esittelyn jälkeen opiskelu etenee seitsemän askeleen mukaan. Käytännössä askeleet 1-5 suoritetaan ensimmäisen ryhmäistunnon aikana, sen jälkeen seuraa itsenäisen työskentelyn vaihe joka kestää 3 vuorokaudesta 2 viikkoon.

Kuvio 1. Ongelmaperustaisen oppimisen seitsemän askelta (Hakkarainen & al, 2000)

Viidennessä vaiheessa kaikille määritellään yhteiset oppimistavoitteet, jotka helpottavat itseopiskeluvaihetta. Selitysmallin rakentamisen yhteydessä ryhmälle käy ilmi mitkä asiat muotoutuvat oppimistavoitteiksi. On tärkeää määritellä ja kirjata ylös, se mitkä asiat ovat ryhmän yhteiset oppimistavoitteet ja kuinka syvällisesti eri aihealueisiin tulee perehtyä. Aikaa orientaatiolle ja tapauksen avaukselle (askelet 1-5) käsittelyyn varattava noin 2 tuntia. Lopuksi ryhmä kokoontuu uudelleen ja käyttää oppimaansa ongelman tai ilmiön selvittämiseen ja kuvaamiseen. aikaa tapauksen purkamiselle

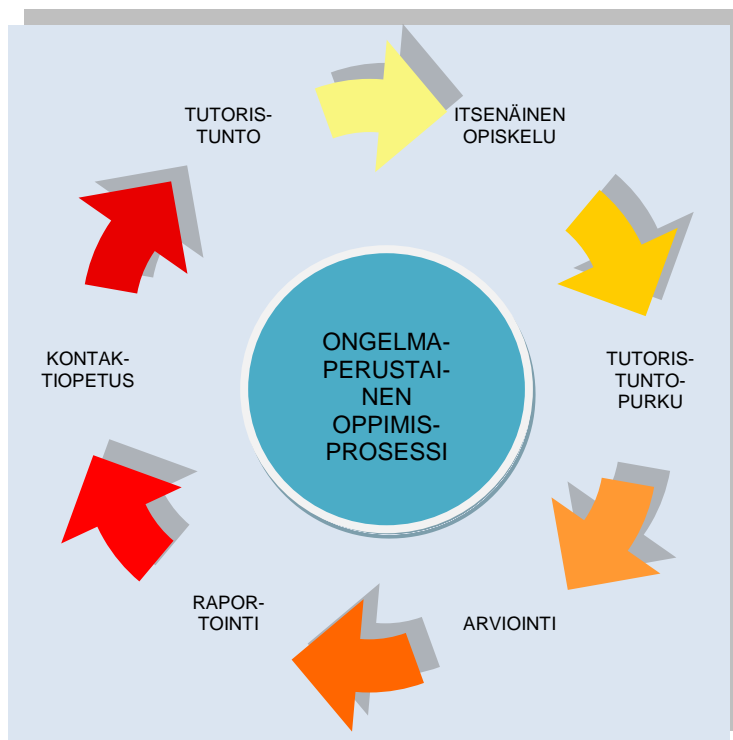
varattava n. 2 tuntia. Ryhmä arvioi myös kuinka hyvin se on saavuttanut asettamansa oppimistavoitteet. (Hakkarainen & al, 2000)

2.3 Ongelmaperustainen oppimisympäristö

Ongelmaperustainen oppiminen ei ole oikeastaan menetelmä vaan kokonaisvaltainen tapahtuma. Virikkeet ja tapahtumat tulevat suoraan työelämästä, joiden pohjalta opiskelijat lähtevät hankkimaan tietoa. Ongelmaperustaisessa opetuksessa opettajan, tutorin rooli on erilainen kuin perinteisessä opetuksessa. Perinteisessä opetuksessa opettaja toimii auktoriteettina ja tiedon jakajana, kun taas ongelmaperustaisessa oppimisessä opettajan tehtävänä on auttaa opiskelijoita läpi kustakin keskustelun ja päätöksenteon vaiheesta, sekä toimia ennaltaehkäisevästi ja välittävästi ryhmän yhteistyön vaikeuksissa. Opiskelijan rooli ongelmaperustaisessa oppimisessä ei ole passiivinen, vaan opiskelija on aktiivinen toimija, joka osallistuu aktiivisesti tiedon hankintaan ja uuden tiedon muodostamiseen. Opettaja ja opiskelija ovat tasavertaisia oppimiskumppaneita. (Turun ammatti-korkeakoulu, opetus DVD, 2005)

Ohjaajalle ei ole olemassa yhtä ainutta ja oikeaa mallia, jonka mukaan pitäisi toimia. Ohjaajan rooli ei ole yksiselitteinen eikä helposti määriteltävissä, sillä oppimisen ohjaaminen sisältää useita rinnakkaisia ja joskus ristiriitaisia rooleja. Ohjaajan on oltava yhtä aikaa auttaja, itse oppija sekä auktoriteetti arvioidessaan oppimisen lopputuloksia. Ohjaavasta roolistaan huolimatta opettaja, tutor toimii usein myös ammatillisena konsulttina. Ongelmaperustaisessa oppimisessä on kyse aikuisen oppijan ja opettajan välisestä suhteesta toisin kuin koulumaailmassa aikuisen osaajan ja lapsen tai nuoren välisessä suhteessa. Opettajan vastuulla on aktivoivien oppimistilanteiden suunnittelu, ryhmätyöskentelyn ohjaaminen, havainnointi ja palautteen anto. Opettajan moninaisten roolien vuoksi ongelmaperustainen opetussuunnitelma integroi eri tieteenaloja ja tutor ei aina ole alan asiantuntija. Tehokas tutortoiminta edellyttää opettajalta paljon muuta kuin oman ammattialan substanssin hallintaa. Tutorilla pitää olla hyviä ryhmänohjaamistaitoja, kykyä hallita ryhmäprosessia, oppimisen sisältöä sisällön oppimista. (Poikela S, 1998, 41–42)

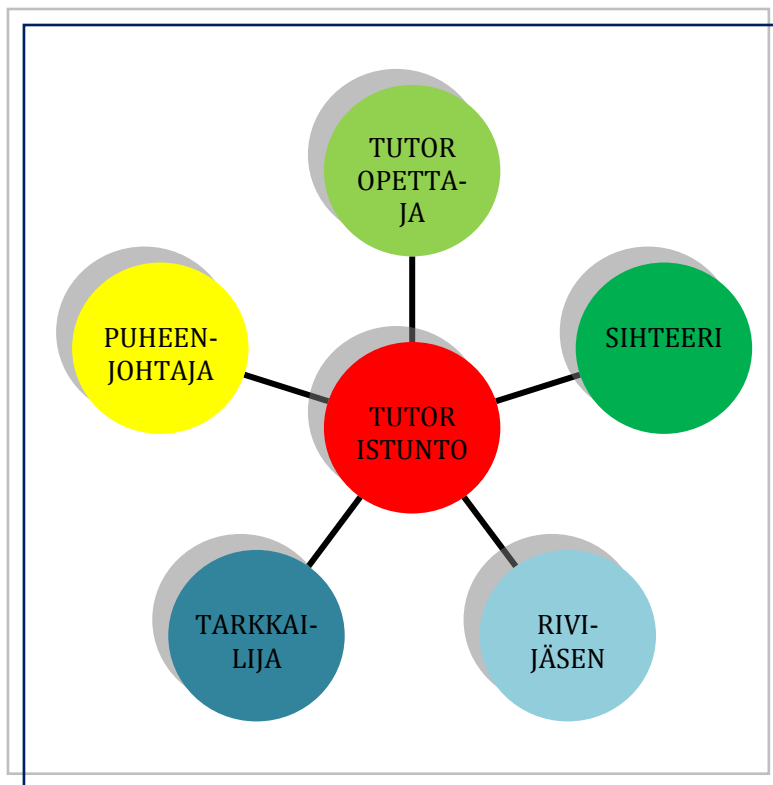
Ongelmaperustaisen oppiminen on oppimisprosessi, jonka ydin ja kulmakivi on tutoristunto, johon opiskelijat ryhmänä osallistuvat säännöllisesti tutoropettajan kanssa. Varsinainen oppiminen ei tapahdu luento-opetuksen eikä tehtävien kautta vaan, oppiminen tapahtuu tutoristuntojen kautta. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Ongelmaperustainen oppimisprosessi

Oppimisprosessin toimijoita ovat: (kuvio 3.)

- **tutoropettaja**, joka osallistuu istuntoihin, neuvoo ja ohjaa tarvittaessa, arvioi ja antaa palautetta
- **puheenjohtaja**, joka osallistuu istuntoihin, ohjaa keskustelua, jakaa puheenvuoroja, tekee yhteenvetoja ja vastaa aikataulusta ja istunnon kulusta
- **sihteeri**, joka osallistuu istuntoihin, kokoaa keskustelun ideoita näkyville, rakentaa kokonaisuuden ja laatii muistion
- **tarkkailija**, joka osallistuu istuntoihin, havainnoi ryhmän toimintaa, osallistuu keskusteluun ja antaa palautetta
- **rivijäsen**, joka osallistuu istuntoihin, osallistuu keskusteluun, roolit vaihtuvat istunnoittain. (Turun ammattikorkeakoulu, opetus DVD, 2005)

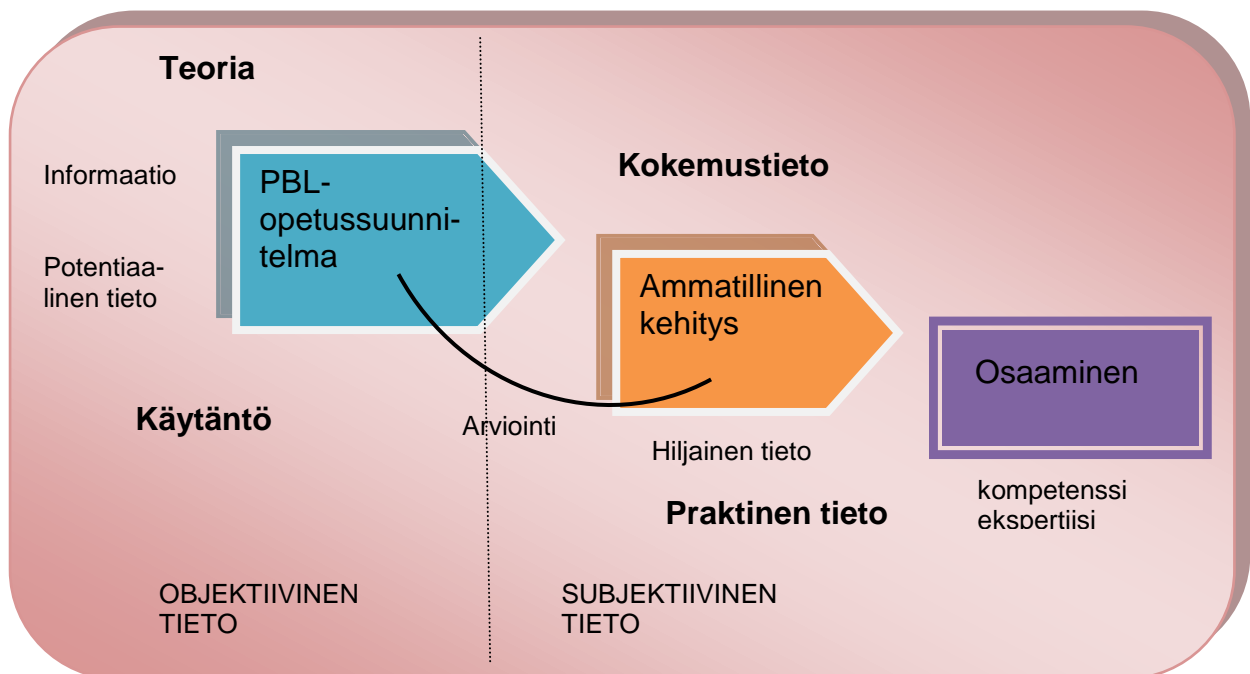

Kuvio 3. Oppimisprosessin toimijat (Turun ammattikorkeakoulu, opetus DVD, 2005)

2.4 Opetus- ja tuntisuunnitelma ongelmaperustaisessa opetuksessa

Opetussuunnitelma muodostaa koulu yhteisön tulkinnan siitä, millaisilla pedagogisilla ratkaisuilla opetuksen tavoitteet parhaiten saavutetaan. Koulujen opetussuunnitelmat sisältävät olettamuksia ja ilmaisuja oppimisen ja oppimisympäristön luonteesta, koulun toimintakulttuurista ja yhteistyömuodoista sekä erilaisista työtavoista. Ongelmaperustaisessa oppimisessä ongelmat ovat valmiiksi luotuja ja siksi pedagogista toteutusta mietittäessä on suunniteltava sellaisia ongelmia, jotka sopivat työskentelytapaan. Ongelman tulisi olla käsitteellisesti haastava, moniulotteinen ja aidosta elämästä nouseva, mutta silti riittävän kapea, jotta oppiminen kohdistuisi relevantteihin sisältöihin. Opiskelijoiden tietämyksen taso on huomioitava ongelmien suunnittelussa, jotta käsiteltävä ongelma olisi riittävän konkreettinen, mutta toisaalta strukturoimaton ratkaisuprosessin kognitiivisen haasteellisuuden takaamiseksi.

Kuviossa 4. selvitetään mistä oppimisessa on kysymys. Vasemmanpuoleinen nuoli kuvaa koulutuksen maailmaa ja oikeanpuoleinen nuoli työelämän ja ammatin maailmaa. Opetuksen tehtävänä on ohjata oppisisältöjä siten, että opiskelija pystyy yhdistämään teoria- ja käytännöntietoa oppimisprosseissaan. Integroinnin tuloksena on kokemustieto, joka on luonteeltaan pysyvämpää kuin irrallinen muisti- tai teoriatieto. Ongelmaperustaisen opetussuunnitelman on ulotuttava työn ja ammatin maailmaan, jossa oppiminen jatkuu aina asiantuntijuuteen saakka. Koulutuksen tehtävänä ei ole pelkästään tuottaa teoria tietoa vaan tuottaa laadullisesti hyvää kokemustietoa. (Poikela E, 2005, 31–32)

Kuvio 4. Ongelmaperustainen opetussuunnitelma kontekstuaalisissa yhteyksissään (E. Poikelan mukaan, 2005)

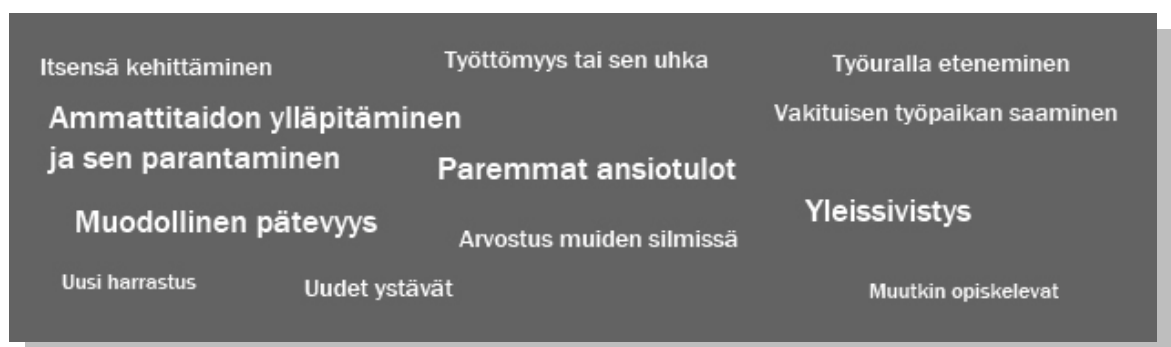
3 AIKUISKOULUTUKSEN LÄHTÖKOHTIA

Yhä useammat palaavat aikuisiällä koulunpenkille. Aikuisiällä opiskelu kannattaa, sen ovat monet oivaltaneet, sillä joka toinen suomalainen osallistuu aikuiskoulutukseen. Yhä useampi vaihtaa ammattia joko pakosta tai omasta halustaan. Aikuisopiskelun tunnusmerkkinä on kuitenkin vapaaehtoisuus. Työmarkkinoiden ja työelämän muuttuessa myös jatko- ja täydennyskoulutautumisen tarve on jatkuvassa kasvussa. Kilpailu työpaikoista ja työmarkkina-aseman säilyttämisestä ovat kiristyneet, eikä "Job for life" ole enää itsestään selvyys. Harvat työskentelevät samassa yrityksessä tai samalla alalla koko työuransa.

Aikuisten opiskelumahdollisuuksia pyritään koko ajan parantamaan edistämällä itseopiskelua ja etäopiskelua. Monien koulutusten lähiopetusjaksot painottuvat iltoihin ja viikonloppuihin tai järjestetään tiiviinä intensiivijaksoina, joka helpottaa opiskelua työn ohella. Suomessa aikuisille järjestetään koulutusta yli 1 000 oppilaitoksessa.

Aikuisopiskelu on suosittu opiskelumuoto. Aikuisopiskelija voi päivittää osaamistaan ammatillisessa oppilaitoksessa, ammattikorkeakoulussa, yliopistossa, avoimessa yliopistossa sekä kansanopistossa. Tilastokeskuksen mukaan erityisesti aikuisia varten järjestettyyn aikuiskoulutukseen osallistui vuonna 2012 joka toinen 18–64-vuotias suomalainen eli yhteensä yli 1,7 miljoonaa henkeä.

http://www.aikuis-koulutus.fi/Aikuiskoulutus_d3115.html

Kuvio 5. Miksi opiskella aikuisena (Aikuiskoulutus.fi mukaan)

Mahdollisuudet opiskella aikuisena ovat moninaiset. Perinteisen lähiopiskelun lisäksi on mahdollista etäopiskella erilaisten verkkoympäristöjen, sähköpostin tai videoneuvottelujen avulla Internetissä. Etäopiskelussa on kyse paikasta riippumattomasta opiskelusta, jossa opettaja ja opiskelija eivät tapaa toisiaan kasvokkain. Opiskelu voi koostua muun muassa erilaisten tehtävien itsenäisestä tekemisestä ja tenteistä. Se mahdollistaa myös opiskelun yhdessä muiden etäopiskelijoiden kanssa. Verkko-opiskelusta on tullut suosittu etäopiskelun muoto. Opiskelu tapahtuu Internet-yhteyden avulla erilaisissa verkko-oppimisympäristöissä. Itseopiskelu on opiskelumuoto, jossa opiskelija työskentelee itsekseen ilman erillistä kurssia tai muita opiskelijoita. Itseopiskelu vaatii opiskelijalta oma-aloitteisuutta ja suunnitelmallisuutta. Opinnot koostuvat esimerkiksi valmiiden oppimateriaalien ja kirjallisuuskuulustelujen suorittamisesta.

Monimuoto-opiskelu on erilaisten opetusjärjestelyjen, kuten lähiopiskelun, etäopiskelun ja itsenäisen opiskelun yhdistelmä. Monimuoto-opiskelu koostuu opintopäivistä, ohjatusta etäopiskelusta ja itsenäisestä työskentelestä. Opiskelu on mahdollista työssäkäynnin ohella asuinpaikkakunnasta riippumatta. Suurin osa aikuiskoulutuksista järjestetään monimuoto-opiskeluna.

Oppisopimuskoulutus tapahtuu pääasiassa työpaikalla ja työssä oppimista täydennetään tietopuolisilla opinnoilla oppilaitoksessa. Koulutus räätälöidään opiskelijan ja työpaikan tarpeiden mukaan ja työpaikalla oppimista ohjaa ja valvoo työnantajan valitsema työpaikkakouluttaja.

Työvoimakoulutus on työ- ja elinkeinohallinnon rahoittamaa koulutusta, joka on suunnattu erityisesti työttömille ja työttömyysuhan alaisille aikuisille. Työvoimakoulutuksena järjestetään ammatillista perus- ja uudelleen- koulutusta sekä jatko- ja täydennyskoulutusta sekä työelämään valmentavaa koulutusta.

http://www.aikuis-koulutus.fi/Aikuiskoulutus_d3115.html

4 ONGELMAPERUSTAISEN OPPIMISEN SOVELTAMINEN AIKUIS- OPISKELIJOILLE

Maassamme on vahva aikuiskoulutusjärjestelmä joka palvelee sekä työelämän että työvoimatarpeita. Kehittämistä kuitenkin tarvitaan koko ajan, varsinkin koulutuksen organisoinnin tulisi olla enemmän opiskelijalähtöistä. Tämä tarkoittaa koulutuksen saavutettavuutta ja opintojen joustavuutta niin ajan kuin paikankin suhteen. Aikuisten koulutuksessa opintojen integroiminen työnteon yhteyteen nähdään ratkaisuna moniin koulutuksen ongelmiin. (Salakari H, 2009, 149–151) Tietoa ja teoreettista osaamista arvostetaan joskus liikaakin käytännön ammatillisen osaamisen kustannuksella. Muutosta parempaan suuntaan on tapahtunut, varsinkin kun projektioppiminen ja ongelmaperustainen oppiminen aikuisten opetuksessa on nähty myönteisenä esimerkkinä kuinka käytännön ja teorian yhdistämisen kautta päästään hyviin oppimistuloksiin. (Salakari H, 2009, 14–15)

4.1 Ongelmaperustaisen oppimisen soveltaminen teknisen isännöinnin opiskelijoille

Suoritin opetusharjoitteluni eräässä aikuiskoulutuskeskuksessa Tampereella keväällä 2014. Aikuisopiskelijaryhmät joille pidin opetustunteja olivat ammattiin johtavassa koulutuksessa joko oppisopimuksella tai työvoimapolitiittisessa koulutuksessa. Opettaviin ryhmiin kuului teollisuus- ja kiinteistöpalvelujen koulutusohjelmassa opiskelevia teknisen isännöinnin opiskelijoita. Opetusryhmät koostuivat aikuisista opiskelijoista joilla oli takana aikaisempia tutkintoja, työhistoriaa ja runsaasti käytännön työelämän tunteista. Tämän vuoksi katsoin tarkoituksenmukaiseksi hyödyntää opiskelijoiden aikaisempaa ammatillista osaamista ja kokemustietoa opetustilanteessa. Pohtiessani ja suunnitellessani opetus- ja tuntisuunnitelmia (liitteet 1. ja 2.) päädyin ongelmaperustaiseen opetusmenetelmään, koska ongelmaperustaisessa opetuksessa opiskelijoille annetaan mahdollisuus itse

tunnistaa ja etsiä se tieto, joka heidän täytyy omaksua voidakseen yhdistää teoretieto ja käytännöntieto ja todellisuus.

Molemmilla opetettavilla ryhmillä oli yhden päivän pituinen jakso opetusta asiakaspalvelusta ja vuorovaikutustaidoista, joka kuului heidän teknisen isännöinnin opintokokonaisuuteen. Ensimmäisessä ryhmässä oli 14 opiskelijaa ja toisessa ryhmässä 10 opiskelijaa. Ryhmä I tavoitteena aikuisopiskelijoiden näkökulmasta oli käytännönläheisesti ymmärtää asiakaspalvelun merkityksen kaikissa työtehtävissään, sekä käsittää palvelukokemuksen asiakaslähtöisen suunnittelun merkityksen ja ymmärtää palvelutahtumaa asiakkaan näkökulmasta. Ryhmä II opetustilanteen tavoitteena oli viestintä- ja kokouskäytäntötaitojen oppiminen sekä käsittää viestinnän merkityksen yleisiä periaatteita ja käytäntöjä sekä osata arvioida ja kehittää omia viestintätaitojaan ja olla hyvässä vuorovaikutuksessa henkilöstön ja asiakkaiden kanssa. Lisäksi oli ennakkoon annettu harjoitustehtävä koustyöskentelystä.

Koulutuspäivä aloitettiin molemmissa ryhmissä opettajan (tutor) alustuksella, jossa kerrottiin päivän sisältö, aikataulu sekä käytettävän ongelmaperustaisen opetusmenetelmän sisältö, seitsemän askeleen malli, sekä lähipäivän tarkoitus. Ryhmä I lähiopetuspäivä jakautui kahteen osaan (liite 1.): aamupäivällä oli teoriaosuus luentona ja aiheeseen liittyvän materiaaliin tutustuminen. Iltapäivä käytettiin ryhmätyöskentelyyn ja keskusteluun. Aluksi opiskelijat muodostivat itsenäisesti 3-4 hengen ryhmiä, joiden tehtävänä oli nostaa esiin ongelma käsiteltävästä aiheesta, johon haettiin vastausta. Ryhmien tarkoituksena oli tuottaa mahdollisimman paljon materiaalia yhden ryhmän jäsenen toimiessa sihteerinä kirjaten ideat ylös, lopuksi ryhmät esittivät ns. teknisen ”isännöitsijän huoneentaulun” muille opiskelijoille. Lisäksi jokaisen opiskelijan tuli miettiä omat oppimistavoitteensa opintopäivälle. Ryhmä II oli annettu ennakkotehtävä joka piti olla valmiina opetustunnille. Myös tässä ryhmässä oli aluksi teoriaosuus aluksi. Iltapäivä käytettiin ennakkoon suunnitellun tehtävän esittämiseen ja aiheesta keskustelemiseen. Molemmat päivät etenivät sovelletusti ongelmaperustaisen 7-askeleen mallin mukaisesti (kuvio 1.) Lopuksi opiskelijat antoivat kirjallisen palautteen opettajalle ja suullisen arvion toisille ryhmille

opetuspäivän onnistumisesta. Oma roolini näissä koulutuspäivissä oli toimia tutorina eli ohjata aikuisopiskelijoita ja pitää ryhmänjohtajan kanssa opiskelijat aiheessa. Molempien opetuspäivien aikataulu oli tiukka, opetettava aihealue laaja, joten haasteellista oli pysyä aikataulussa sekä käsiteltävässä aiheessa.

4.2 Opiskelijapalaute

Aikuisopiskelijoiden tuli antaa kirjallista palautetta opetuspäivästä. Heitä pyydettiin omin sanoin luonnehtimaan mm. opetustilannetta, opetusmenetelmää ja oppimistavoitteita (liite 3.) Kaikki oppilaat antoivat palautteen, yhteensä 24 kappaletta (liitteet 4-5).

Aikuisopiskelijapalautteet

1. Oppimissisältö:

I ryhmä piti oppimissisältöä sisältöä laajana, mutta tärkeänä ja ajankohtaisena teknisen isännöitsijän tehtävissä, parin opiskelijan mielestä sisältö olisi voinut olla syvällisempää. Muutama opiskelija ei ymmärtänyt kysymystä ja antoi vastaukseksi vain asiakaspalvelu.

II ryhmän opiskelijat pitivät sisältöä tarpeellisena ja monipuolisena, ryhmätyöhön kaivattiin enemmän aikaa

2. Opetusmenetelmä ja käytetyt toiminta- ja työtavat:

I ryhmän mielestä ryhmätyötä pidettiin hyvänä ja monipuolisena opetusmenetelmänä, ja että oli muutakin kuin pelkkää luennolla istumista. Aivo-riihi ja keskustelut olivat opiskelijoiden mielestä hyvä asia. Parin opiskelijan mielestä ei ollut tarpeeksi opetusta.

II ryhmä piti ryhmätyöstä ja käytännönläheisyydestä

3. Käytetyt resurssit, välineet, aika, tilat:

I ryhmän mielestä resurssit olivat hyvät ja käytettävät välineet ja tilat nykyaikaiset.

II ryhmä arvioi materiaalit selkeäksi, videokamera välineenä toimiva, tilat sopivat, ennakkotehtävä oli myös hyvä

4. Vuorovaikutus ja ilmapiiri:

I ryhmä arvioi opetustilanteen ilmapiiriä hyväksi, keskustelevaksi, avoimeksi ja tunnelmaltaan opettavaisen ”lupsakkaaksi”, ilmapiiri mahdollisti näkemysten esittämisen, luennolla syntyi paljon keskustelua ja ilmapiiri oli välitön

II ryhmän mielestä oli hyvä vuorovaikutus ja rento fiilis opiskelijoiden ja kouluttajan välillä, avoin keskusteleva ja välitön ilmapiiri

5. Opettajan osaaminen ja osallistuminen:

I ryhmän mielestä opettajan osaaminen hyvä ja opettaja osallistui vuorovaikutuksella opettamiseen, oli innostava ja osallistui keskusteluun, persoonallinen

II ryhmä arvioi että opettajalla viestintään ja vuorovaikutustaitoihin riittävät taidot ja osallistuminen hyvää, rohkaisi ja sai keskustelemaan

6. Oppimistavoitteet:

I ryhmä pääsi omasta mielestään tavoitteeseen ja oppi uutta, hyvää oli että määriteltiin oppimistavoite etukäteen

II ryhmä saavutti mielestään tavoitteisiinsa ja sai hyviä eväitä

7. Opetuksen hyvät ja huonot puolet:

I ryhmän mielestä ryhmätyön käyttö ja osallistuminen yhteistyöhön oli vahvuutena, joidenkin mielestä teoriaa olisi pitänyt olla enemmän, opettajan substanssi osaamista keuhuttiin myös

II ryhmän mielestä plussaa oli opiskelijoiden huomioiminen, ei turhia A4 ja teoriaa, miinuksena oli liian vähän aikaa ryhmätyöhön ja osa että kaikki opiskelijat eivät olleet paikalla

8. Yleisvaikutelma:

I ryhmä piti opetuspäivää hyvänä

II ryhmän mielestä oli hyvä kokonaisuus, jäi hyvä komppi päälle

4.3 Ohjaavan opettajan palaute ja oma reflektio

Opettaja/tutor tarvitsee erilaisia mahdollisuuksia itsensä jatkuvaan kehittämiseen. Opettajien keskinäiset palautteet ja keskustelut ovat siksi erityisen tärkeitä ja hedelmällisiä. Tutorit voivat olla mukana esimerkiksi kolle-

gan vetämässä tutoriaalissa tai videoida tutoriaaleja. Oman opetusharjoitteluni osalta ohjaavan opettajan havainnointi ja palaute oli erittäin tärkeää, opettavasta ja kannustavaa. Ongelmaperustaisen oppimisen myötä opettajan on opittava luottamaan opiskelijoihin ja annettava heille riittävästi tilaa, sekä maltettava olla myös taka-alalla. Ongelmaperustainen oppiminen kehittää opiskelumotivaatiota sekä reflektoinnin ja arvioinnin taitoja.

<http://www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/viewArticle/756/605>

Loppupalautteessa ohjaavaopettaja kiinnitti huomiota vahvaan substanssi osaamiseeni, joka antaa pohjan keskittyä pedagogisten menetelmien suunnitteluun. Tämän arvion allekirjoitan, vaikka varsinkin ensimmäisen ryhmän kohdalla oli pientä jännitystä ilmassa. Osaan mielestäni hyvin havainnoida ja huomioda opiskelijoiden tunteja ja toimintaa. Olen toiminut ohjaajana aikaisemmin joten ns. opettajan rooli tuntuu minusta hiukan vieraalta. Ongelmaperustainen tutorin tai ohjaajan rooli sopii minulle parhaiten, sillä osaan innostaa ja motivoida ihmisiä.

”Sinulla on kyky rehellisesti reflektoida toimintaasi opetustilanteessa, joka on se paras tie kehittyä hyväksi opettajaksi”. Ensimmäinen aikuisopiskelijaryhmä oli haasteellinen ja tunnilla oli runsaasti keskustelua, johon olisin voinut puuttua jäməkämmin. Toisen ryhmän kanssa olin määrätietoisempi ja tiukka aikataulu piti eikä keskustelu lähtenyt rönsyilemään. Toisen aikuisopiskelijaryhmän jäsenet tekivät ennakkotehtävän tunnille joka esitettiin kaikille ja videoitiin. Opettaja ja opiskelijat pitivät tästä ja mielestäni se antoi hyvän pohjan päivän aiheeseen.

Aikuisopiskelijat pitivät rennosti ja keskusteleavasta ilmapiiristä, ohjaavaopettaja huomioi saman asian. Opetusteknologian käyttö luonnistuu minulta hyvin ja materiaalien tuottaminen ei tuota tuskaa. Tutorin tehtävänä ongelmaperustaisessa oppimisessa on erityisesti tukea ryhmiä ongelmanratkaisuprosessissa mallittamalla asiantuntijan ajattelua. Tutor voi tukea ongelma-keskeistä oppimista tarjoamalla työvälineitä ongelman työstämiseen, välittämällä ongelmiin liittyvää lähdemateriaalia, esimerkiksi ongelmapankit verkossa tai helpottamalla ongelmaperustaisen oppimisen vaiheiden strukturoinnissa. (Poikela S, 1998, 32–34)

Tuntien aikana pyrin olemaan läsnä, mutta en kuitenkaan pääroolissa. Mielestäni aikuisopiskelijoiden aktivoiminen tiedon hakuun ja opiskeluun luo välittömän ja vapaan ilmapiirin ja se kannustaa opiskelijoita dialogiin ja mielipiteiden esittämiseen. Aikuisopiskelijat ja ohjaavaopettaja arvioivat että olen vahvasti läsnä ja opiskelijoiden kohtaaminen on luontevaa. Ohjaava opettaja kiinnitti huomiota myös oppimista edistävän vahvan dialogin syntyyn, jolla oli hyvä vaikutus oppimista edistävän ilmapiirin syntymiseen. Ongelmaperustaisen menetelmän käyttö ryhmien opettamisessa toimi hyvin, vaikka aikaa oli mielestäni liian vähän.

Ongelmaperustaisen oppimisprosessin oikeaoppiseen läpiviemiseen olisi tarvittu vähintään kaksi lähipäivää, sillä itseopiskeluun olisi varattava aikaa istuntojen välillä. (kuvio 2.) Mielestäni ammatillisessa aikuiskoulutuksessa ongelmaperustainen oppiminen on erityisen sopiva menetelmä ohjattaessa aikuisopiskelijoita yleistettävissä olevien pätevyystavoitteiden hallinnassa ja tuettaessa tehokasta aikuisopiskelua.

Ongelmaperustaisen kurssin haasteellisuus johtuu sen epäsovinnaisuudesta, innovatiivisuudesta ja sen ongelmanratkaisua korostavasta tavasta oppia uusia asioita sekä eri alojen yhdistämisestä yhdeksi kokonaisuudeksi. Opettajan/tutorin toiminnan jatkuva reflektointi ja opetuksen kehittämisen ovat sekä opiskelijoiden hyvien oppimistulosten että opettajan työn mielekkyyden edellytys.

5 YHTEENVETO

Kehittämishankkeeni tavoitteena oli perehtyä ongelmaperustaiseen oppimiseen ja kuinka sitä voidaan toteuttaa ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Tarkoituksena oli saada työelämänjakson kautta käytännönläheistä tietoa ja ymmärrystä omien pedagogisten taitojeni kehittämiseen ammatillisena opettajana.

Ongelmaperustaisen oppimisprosessin perusajatuksena on, että oppiminen perustuu ammatillisesta ja käytännöstä nousevien teemojen ja ongelmien kautta. Ongelmaperustaisessa oppimisessa opettajan, tutorin rooli on ensisijaisesti toimimista oppimisen ohjaajana. Oppimisen ohjaamisessa ei ole kysymys pelkästään henkilökohtaisesta, yksilöllisestä toiminnasta sillä ryhmätyöskentely on olennainen osa oppimisprosessia. Ongelmaperustainen oppiminen vaatii opettajalta intensiivistä paneutumista ja uudenlaista asennoitumista työhönsä. Aikuisopiskelijoiden ohjaaminen yhtenäiseen toimintaan ja opetuksen suunnittelemisen työelämän tarpeita vastaavaksi on haasteellista ja edellyttää opettajalta paneutumista opetettavaan aiheeseen.

Ongelmaperustaisen oppimisen ideana on kehittää ja tukea itsenäistä, opiskelijalähtöistä opiskelua, relevantin tiedon hankinta- ja arviointivalmiuksia sekä eri tietolähteiden käyttöä, tiedon soveltamista, ongelmanratkaisutaitoja, vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja, vastavuoroisuutta sekä itseilmaisua, tieteellistä ajattelua ja omien näkemysten perustelua. Näitä taitoja tarvitaan yhä enemmän työelämässä, joten ongelmaperustainen oppimisympäristö tarjoaa mielekkäitä ja työelämälähtöisiä tapoja opiskella.

Ongelmaperustainen oppiminen on nyt ajankohtaisempi kuin koskaan ennen. Työelämän tarpeet ovat lähtökohtana ongelmaperustaisen oppimisen laajemmalle soveltamiselle. Ammattitaitovaatimukset ja osaaminen edellyttävät työntekijältä kykyä sopeutua jatkuvaan kehittymiseen ja koulutukseen, sillä perinteisessä koulussa hankitut taidot ja tiedot vanhenevat nopeasti. Oppilaitosten ja opettajien on valmennettava opiskelijoita toimimaan yhdessä uuden tiedon tuottajina. Ongelmaperustainen oppiminen ei

ole vain muutamien alojen opetusmenetelmä, vaan siitä halutaan kehittää kakkia aloja palveleva opetusmenetelmä, tapa oppia oppimaan ja tuottamaan uutta tietoa. (Salakari H, 2009, 30)

Työelämäjakso tarjosi minulle tilaisuuden tavoitteellisesti tarkastella sekä omaa että aikuisopiskelijoiden osaamista ja kehittämistehtävän kautta tutustuminen ongelmaperustaiseen oppimiseen tuotti omaa opettajuutta tukevaa ymmärrystä, kasvua opettajuuteen ja uusia näkökulmia. Yhteenve-tona kehittämistehtävän annista omalle kehittymiselleni opettajana voisin sanoa, että se avasi silmäni huomaamaan, että nykypäivän ammatillinen aikuisopiskeluopiskelu on monien asioiden summa. Opetusprosessin suunnittelu ja sen läpivienti opiskelijälähtöisesti, niin että se palvelee myös työelämäntarpeita, on erittäin haasteellista. On kuitenkin muistettava, että opiskelu on yhteistoiminnallinen ja kokonaisvaltainen tapahtuma. Ongelmaperustaisen oppimisen kokeileminen eri oppiaineiden opettamisessa olisi hyvä jatkotutkimusaihe.

*”Sen minkä kuulet, unohdat pian,
sen minkä näet muistat vähän kauemmin,
sen minkä koet, kulkee aina mukanasasi.”*

LÄHTEET

Boud, D & Feletti, G. 1999. Ongelmalähtöinen oppiminen – Uusi tapa oppia. Helsinki, Hakapaino

Hakkarainen K., Lonka K., & Lipponen L. 1999. Tutkiva oppiminen. Älykään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. Juva: WSOY.

Onnismaa J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa huomiota ja kunnioitusta. Gaudeamus. Helsinki.

Poikela E. 2002. Ongelmaperustainen pedagogiikka- teoriaa ja käytäntöä. Tampere University Press. Tampere.

Poikela E. & Poikela S. (toim.) 2005. Ongelmista oppimisen iloa. Ongelmaperustaisen pedagogiikan kokeiluja ja kehittämistä. Tampere University Press. Tampere.

Poikela S. 2003. Ongelmaperustainen pedagogiikka ja tutorin osaaminen. Tampere University Press. Tampere.

Poikela S. 1998. Ongelmaperustainen oppiminen - Uusi tapa oppia ja opettaa? Lisensiaattitutkimus. Ammattikasvatussarja 19- Tampereen yliopisto, Tampere.

Salakari H. 2009. Toiminta ja oppiminen – koulutuksen kehittämisen tulevaisuuden suuntaviivoja ja menetelmiä. Hakapaino Oy

Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 22. 2005. Ongelmalähtöinen oppimisympäristö. Turun ammattikorkeakoulu. Turku

Internet lähteet:

http://www.aikuis-koulutus.fi/Aikuiskoulutus_d3115.html

<http://www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/viewArticle/756/605>

(12.9.2014)

LIITTEET

Liite 1. Opetus- ja ohjaamisharjoittelu tuntisuunnitelma I ryhmä

Opettajaopiskelija: Tuula Eskelinen /Taokk /12TaKe

Aika ja paikka: Aikuiskoulutuskeskus, 28.4.2014, klo 8:30–16:00

Opiskelijaryhmä: TE-koulutus/ Tekniset isännöitsijät

Tunnin / tuokion/ tilanteen aihe: Asiakaspalvelu – palvelutapahtuma ja asiakkaan kohtaaminen

Kokonaisuus, johon kuuluu: Koulutus henkilöille, jotka tarvitsevat työssään monipuolista ja ajantasaista yleistietoa kiinteistön tekniikan hoitamisesta ja isännöinnistä. Tekniseltä **isännöitsijältä** vaaditaan monenlaista osaamista: mm. tekniikan, hallinnon, talouden ja viestinnän sekä asiakaspalvelun osaajat menestyvät alalla.

Toiminta opiskelijoiden kanssa

1. Ryhmän kuvaus
TE-koulutus /Tekninen Isännöitsijä, ryhmässä n. 15 opiskelijaa.
Teknisen isännöitsijän asiantuntija-alueeseen kuuluvat rakennuksen tekniikkaan, huoltoon ja remontteihin liittyvät asiat.
Tekninen isännöitsijä avustaa isännöitsijää teknisissä asioissa ja hoitaa taloyhtiön huoltoon, tekniikkaan ja remontteihin liittyvät asiat, kuten vesieristetarkastukset, vesivahinkokorjauksien suunnittelun ja valvonnan, sekä taloyhtiön remonttien läpivientiin liittyvät asiat kuten suunnittelun ja remonttien kilpailutuksen, tarjouspyyntöasiakirjojen ja sopimusten laatimisen ja pienempien remonttien valvonnan. Tekninen isännöitsijä hoitaa myös korjaustoiminnan suunnittelua ja aikataulutusta.
2. Kokonaisuus, johon opetustilanne liittyy
Viestintätaidot ja asiakaspalvelu
Opetussuunnitelman mukaan: ”Opiskelija tietää ja osaa viestinnän merkityksen ja yleisiä periaatteita ja käytäntöjä sekä osaa arvioida ja kehittää omia viestintätaitojaan ja olla hyvässä vuorovaikutuksessa henkilöstön ja asiakkaiden kanssa.”
3. Opetustilanteen tavoite opiskelijoiden näkökulmasta
Käytännönläheisesti ymmärtää asiakaspalvelun merkityksen kaikissa työtehtävissään. Käsittää palvelukokemuksen asiakaslähtöisen suunnittelun merkityksen ja ymmärtää palvelutapahtumaa asiakkaan näkökulmasta.
4. Käytettävät menetelmät ja niiden perustelut
Alustus päivän teemaan, joka on asiakaspalvelu; asiakaslähtöinen palvelu teknisen isännöitsijän tehtävissä. **Opetusmenetelmänä käytetään koko lähipäivän ajan ongelmaperustaista oppimista.** Ongelmaperustainen oppiminen on lähestymistapa jota voidaan hyödyntää luotaessa vastaavuutta koulutuksen ja työn välille. Ongelmaperustaisen menetelmän vahvuus on sen työelämälähtöisyydessä. Ongelmaperustaisessa opetuksessa opis-

kelijoille annetaan mahdollisuus itse tunnistaa ja etsiä se tieto, joka heidän täytyy omaksua voidakseen yhdistää teoria ja käytäntö/todellisuus.

5. Opiskelijoiden oppimisen arviointi
Yhteisen ongelmaperustaisen harjoituksen eteneminen ja annetun tehtävän ongelmien ratkaisu. Opiskelijoiden oma arvio harjoitustyön etenemisestä ja sen tavoitteisiin pääsemisestä.
6. Tunnin sisällöt ja aikataulu
Palvelutapahtuma ja asiakkaan kohtaaminen – päivä 28.4.2014
Luokka: NI-C-2 luokka 011a klo: 8:30-14:45. Luokka NI-A-2-Luokka 2041
klo: 14:45.15:30

PBL oppimisen seitsemän askelta:

1. **Päivän tehtävänä on kehittää asiakaslähtöinen huoneentaulu tekniselle isännöitsijälle.**
2. Ongelman määrittely. Tutustuttuaan aineistoon ja opettajan alustuksen jälkeen jakaudutaan kolmeen ryhmään. Ryhmät määrittävät mikä on ongelma tai ilmiö, jota pyritään selvittämään. (esim. millaista on asiakaslähtöinen teknisen isännöitsijän palvelu?)
3. Aivorihi eli brainstorming. Periaatteena on, että ryhmän jäsenet nostavat esiin ongelman tai siihen liittyviä asioita. Ryhmä tuottaa mahdollisimman paljon materiaalia ja kirjaa ne ylös.
4. Ilmiötä kuvaavan selitysmallin rakentaminen. Aivorihiessä esiin tulleiden asioiden pohjalta aletaan rakentamaan selitysmalli, jolla ryhmän määrittelemä ongelma voidaan selittää. Valittua ongelmaa pyritään selvittämään ryhmän aikaisemman tietämyksen valossa.
5. Oppimistavoitteiden muotoilu. Selitysmallin rakentamisen yhteydessä ryhmälle käy ilmi mitkä asiat muotoutuvat oppimistavoitteiksi.
6. Itsenäinen työskentely. Opiskelijat voivat kysyä opettajalta ohjeita tarvittaessa ja jos tarve vaatii niin selvitetään yhdessä aihetta, johon tarvitaan lisätietoa.
7. Opitun tiedon soveltaminen ja arviointi. Itsenäisen työskentelyn jälkeen ryhmät esittävät tuotoksensa muille (Asiakaslähtöinen huoneentaulu). Arvioidaan yhdessä kuinka ongelmaan on vastattu ja kuinka saavutetut oppimistavoitteet on saavutettu.

Opettajaopiskelijan oman toiminnan ja sen arvioinnin kehittäminen

1. Opetustilanteen oppimistavoite
Harjoituksen avulla saadaan käsitys palvelukokemuksen ja asiakaspalvelun laadun merkityksestä. Harjoituksen jälkeen opiskelijat tunnistavat hyvän asiakaspalvelun tunnusmerkit ja osaavat tehdä omaan yritykseen liittyvän palvelumallin, tässä tapauksessa hyvän asiakaspalvelun huoneentaulun.
Opettajan ja opiskelijoiden välisen yhteistyön vahvistumisen lisäksi tavoitteena on työelämäyhteyksien tiivistyminen ja konkreettisten työelämään liittyvien ongelmien ratkaisutaitojen oppiminen.

2. Oppimistavoitteiden pedagoginen perustelu
Ryhmätyössä saadaan aikaan erilaisia näkökulmia eri alojen osaajilta ja käytännön työelämälähtöisyydestä. Käytännönharjoitus havainnollistaa ja avaa teorian. Oppilaat ovat yhdessä miettineet oppimistavoitteensa, ja arvioivat yhdessä kuinka hyvin he ovat saavuttaneet tavoitteensa.

3. Miten arvioin omaa onnistumistani?
Kuinka ongelmaperustaisen tehtävän eteneminen ja harjoitus onnistuu. Kuinka oppilaat oppivat ongelman ratkaisussa ja omissa oppimistavoitteissaan. Oppilaiden ja ohjaavan opettajan antama palaute tunnin aikana ja sen jälkeen.

Liite 2. Opetus- ja ohjaamisharjoittelun tuntisuunnitelma II ryhmä

Opettajaopiskelija: Tuula Eskelinen /Taokk /12TaKe

Aika ja paikka: Tampere 21.5.2014, klo 8:30–16:00

Opiskelijaryhmä: Tekniset isännöitsijät

Tunnin / tuokion/ tilanteen aihe: Vuorovaikutus ja viestintä ja kokouskäytäntö

Kokonaisuus, johon kuuluu: Koulutus henkilöille, jotka tarvitsevat työssään monipuolista ja ajantasaista yleistietoa kiinteistön tekniikan hoitamisesta ja isännöinnistä. Tekniseltä **isännöitsijältä** vaaditaan monenlaista osaamista: mm. tekniikan, hallinnon, talouden ja viestinnän sekä asiakaspalvelun osaajat menestyvät alalla.

Toiminta opiskelijoiden kanssa

7. Ryhmän kuvaus

Tekninen Isännöitsijä, ryhmässä n. 15 opiskelijaa.

Teknisen isännöitsijän asiantuntija-alueeseen kuuluvat rakennuksen tekniikkaan, huoltoon ja remontteihin liittyvät asiat. Tekninen isännöitsijä avustaa isännöitsijää teknisissä asioissa ja hoitaa taloyhtiön huoltoon, tekniikkaan ja remontteihin liittyvät asiat, kuten vesieristetarkastukset, vesivahinkokorjauksien suunnittelu ja valvonnan, sekä taloyhtiön remonttien läpivientiin liittyvät asiat kuten suunnittelun ja remonttien kilpailutuksen, tarjouspyyntöasiakirjojen ja sopimusten laatimisen ja pienempien remonttien valvonnan. Tekninen isännöitsijä hoitaa myös korjaustoiminnan suunnittelua ja aikataulutusta.

8. Kokonaisuus, johon opetustilanne liittyy

Viestintä- ja vuorovaikutustaidot ja kokouskäytäntö

Opetussuunnitelman mukaan: ”Opiskelija tietää ja osaa viestinnän merkityksen ja yleisiä periaatteita ja käytäntöjä sekä osaa arvioida ja kehittää omia viestintätaitojaan ja olla hyvässä vuorovaikutuksessa henkilöstön ja asiakkaiden kanssa.”

9. Opetustilanteen tavoite opiskelijoiden näkökulmasta

Käytännönläheisesti ymmärtää viestinnän ja vuorovaikutustaitojen merkityksen kaikissa työtehtävissään. Ymmärtää ja hallitsee kokoustyöskentelyn ja saa toimia taloyhtiön kokouksissa yhteistyössä taloyhtiön eduksi.

10. Käytettävät menetelmät ja niiden perustelut

Alustus ja ohjeistus päivän ohjelmaan/teemaan, joka on viestintä ja vuorovaikutustaidot isännöitsijän tehtävissä. Aamupäivällä luentotyyppinen teorian käsittely viestinnästä; harjoitusten ja esimerkkien avulla avataan teemaan liittyviä käsitteitä ja ongelmia.

Iltapäivällä on yhteistoiminnallinen harjoitus, jossa opiskelijat järjestävät kolmessa ryhmässä yhtiökokouksen ennakkotehtävässä annettujen ohjeiden mukaisesti. Ongelmaperustaisen ja toiminnallisen opetusmenetelmän avulla oppiminen on käytännönläheistä. Opiskelijat arvioivat toisiansa ja oppivat yhdessä käytännön työelämän ongelman kautta kokouskäytäntöä ja viestinnän taitoja.

Käytän tässä opetustilanteessa osittain ongelmaperustaisen oppimisen-opetusmenetelmää, koska ongelmaperustaisessa opetuksessa opiskelijoille annetaan mahdollisuus itse tunnistaa ja etsiä se tieto, joka heidän täytyy omaksua voidakseen yhdistää teoria ja käytäntö/todellisuus.

11. Opiskelijoiden oppimisen arviointi
Yhteisen toiminnallisen harjoituksen eteneminen ja annettujen tehtävien ongelmien ratkaisu. Opiskelijoiden omat arviot harjoitustyön etenemisestä ja niissä tavoitteisiin pääsemisestä.
12. Tunnin sisällöt ja aikataulu
Viestintä ja vuorovaikutustaidot keksiviikko 21.5.2014 klo 8:30-16:00

PBL oppimisen seitsemän askelta:

- Päivän tehtävänä on kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitoja sekä harjoitella yhtiökokouksen pitämistä
8. Ongelman määrittely. Tutustuttuaan ennakkotehtävään, opettajan alustuksen jälkeen jakaudutaan kolmeen ryhmään. Ryhmät määrittävät mikä on ongelma tai ilmiö, jota pyritään selvittämään. (esim. miten asia saadaan kokouksessa selvitettyä?)
 9. Aivorihi eli brainstorming. Periaatteena on, että ryhmän jäsenet nostavat esiin ongelman tai siihen liittyviä asioita. Ryhmä tuottaa mahdollisimman paljon materiaalia ja kirjaa ne ylös.
 10. Ilmiötä kuvaavan selitysmallin rakentaminen. Aivoriihessä esiin tulleiden asioiden pohjalta aletaan rakentamaan selitysmalli, jolla ryhmän määrittelemä ongelma voidaan selittää. Valittua ongelmaa pyritään selvittämään ryhmän aikaisemman tietämyksen valossa (tässä se tarkoittaa kokouksessa esiin tulleiden ongelmien käsittelyä).
 11. Oppimistavoitteiden muotoilu. Selitysmallin rakentamisen yhteydessä ryhmälle käy ilmi mitkä asiat muotoutuvat oppimistavoitteiksi. (Mitä harjoituksessa opittiin ja haluttiin oppia)
 12. Itsenäinen työskentely. Opiskelijat voivat kysyä opettajalta ohjeita tarvittaessa ja jos tarve vaatii niin selvitetään yhdessä aihetta, johon tarvitaan lisätietoa. (Tämä toteutettu ennakkotehtävän aikana)
 13. Opitun tiedon soveltaminen ja arviointi. Itsenäisen työskentelyn ja yhteisen harjoituksen jälkeen ryhmät esittävät tuotoksensa muille. Oppilaat arvioivat yhdessä kokousten kulkua.
Arvioidaan yhdessä kuinka ongelmaan on vastattu ja kuinka saavutetut oppimistavoitteet on saavutettu.

Opettajaopiskelijan oman toiminnan ja sen arvioinnin kehittäminen

4. Opetustilanteen oppimistavoite
Harjoituksen ja teorian avulla saadaan käsitys viestinnän ja vuorovaikutustaitojen merkityksestä. Harjoituksen jälkeen opiskelijat tunnistavat hyvän kokouskäytännön ja viestintätaitojen merkityksen tunnusmerkit ja ymmärtävät kuinka tulee toimia taloyhtiön kokouksissa.

Opettajan ja opiskelijoiden välisen yhteistyön vahvistumisen lisäksi tavoitteena on konkreettisten työelämään liittyvien ongelmien ratkaisutaitojen oppiminen.

5. Oppimistavoitteiden pedagoginen perustelu
Ryhmätyössä saadaan aikaan ja opitaan erilaisia näkökulmia viestinnästä. Käytännönharjoituksen ja reflektoinnin avulla opitaan omasta ja muiden käyttäytymisestä. Oppilaat ovat alussa muodostaneet yhteiset oppimistavoitteensa, ja arvioivat lopuksi yhdessä kuinka hyvin he ovat saavuttaneet tavoitteensa.

6. Miten arvioin omaa onnistumistani?
Kuinka teorian ja käytännön harjoituksen kautta saavutetaan asetettuja tuloksia. Toiminnallisen tehtävän eteneminen ja harjoituksen onnistuminen. Kuinka oppilaat oppivat ongelman ratkaisussa ja omissa oppimistavoitteissaan. Oppilaiden ja ohjaavan opettajan antama palaute tunnin aikana ja sen jälkeen.

LIITE

Ennakkotehtävä

Liite 3. Opetus- ja ohjaamisharjoittelu: palautelomake

Opettajaopiskelija:

Aika ja paikka:

Opiskelijaryhmä:

Haluan kehittää opetustyötäni ja käytettäviä opetusmenetelmiä ja pyydän sinulta arviointiapua. Luonnehdi opetustilannetta, opetusmenetelmää ja oppimistavoitteita omin sanoin taulukon lokeroihin.

OPPIMISSISÄLTÖ/OPPIAINE
OPETUSMENETELMÄ/KÄYTETYT TOIMINTA- JA TYÖTAVAT
RESURSSIT: OPPIMATERIAALI , VÄLINEET, AIKA, TILAT
VUOROVAIKUTUS JA ILMAPIIRI
OPETTAJAN OSAAMINEN JA OSALLISTUMINEN
TAVOITTEIDEN MÄÄRITTELY JA PÄÄSITKÖ OPPIMISTAVOITTEESEESI
OPETUKSEN VAHVUUDET JA HEIKKOUEDET
YLEISVAIKUTELMA

KIITOS OSALLISTUMISESTA JA ILOISIA ONNISTUMSEN HETKIÄ!

Liite 4. I Ryhmän opiskelijapalaute/ tekniset isännöitsijät/Asiakaspalvelu

Palautteet (14 kpl)

Oppimissisältö/oppiaine

- asiakaspalvelu (8)
- sisältö kohtasi arkea teknisen isännöitsijän tehtävissä
- vaatimaton ja riittämätön sisältö
- syvällisempää olisi voinut olla
- aihe laaja, pääkohdat tulivat hyvin esille, aika ehkä loppui kesken
- opetussisältö oli ajankohtainen ja selkeä

Opetusmenetelmä/käytetyt työtavat

- kohdallaan, hyvät työskentelytavat, hyvä esiintyjä
- ryhmätyö oli hyvä lähestymistapa, asia tuli selkeämmäksi
- powerpoint, ryhmätyö, aihe oli sidottu muuhun koulutukseen, parempikin pohjustus olisi voinut olla mahdollista
- monipuolista, hyvä että oli muutakin kuin luentoa
- aikaa oli 7,5 h, josta suurin osa käytetään ryhmätyöhön, jäljelle jäävällä ajalla ei saanut kunnollista opetusta
- hyvä (2)
- kalvoshow, ryhmätehtävät, keskustelu (2)
- luento, videotykki, ryhmätyöt, keskustelu
- ryhmätyöt, ei vastauksia kysymyksiin, ei omaa mielipidettä
- luento ja ryhmätyö, hyvä menetelmä
- hyvä, monipuolisesti käytetty eri menetelmiä opetuksessa
- aivoriihi oli hyvä

Resurssit: Oppimateriaali, välineet, aika, tilat

- luentomateriaali
- hyvä, powerpoint, taulu, ryhmätyö ja sen ohjaus
- hyvät (4)
- kalvosarja tykillä ok +paperi+moodle
- ei ollut esimerkkitapauksia, oppimateriaali, 5 kpl kirjoja?
- nykyaikaiset
- tk/videotykki, verbaali, viestintä, luokka, päivä
- liian pienellä kirjasimella tekstit
- vaatimattomat resurssit
- välineet ja oppimisympäristö hyvä ja riittävät

Vuorovaikutus ja ilmapiiri

- hyvä vuorovaikutus ja ilmapiiri, selkeä keskustelu avointa, tunnelma opettavaisen ”lupsakka”, ilmapiiri mahdollisti näkemysten esittämisen
- varautunut, odottava
- ok, hyvä (3)
- esitettyihin kysymyksiin jätit lähes systemaattisesti vastaamatta
- suora, keskustelua, sopivasti ohjattu
- hyvä, keskusteleva
- kuunteli, ilmapiiri hyvä
- vuorovaikutus sujuvaa, ilmapiiri avoin
- vuorovaikutusta oli paljon

- selkeä suullinen esiintyminen, kuuluva ääni, hyvä, luokka innokkaasti mukana
- luennolla syntyi paljon keskustelua ja ilmapiiri oli välitön

Liite 5. II ryhmän opiskelijapalaute tekniset isännöitsijät/Asiakaspalvelu

Palautteet (10 kpl)

Oppimissisältö/oppiaine

- ok
- hyvä sisältö
- viestintäesimerkkejä erilaisiin as oy:n asioiden tiedottamistilanteisiin mm. asiakastiedottamiseen
- sisältö ja aine toimiva
- viestintä ja vuorovaikutustaidot (3)
- teoriaosuus? vähemmän teoriaa, lyhyt alustus ja enemmän tekemistä
- oppiaine oli tarpeellinen ja antoi uusia eväitä, esitys oli hyvä ja monipuolinen

Opetusmenetelmä/käytetyt työtavat

- hyvä esitys/opetus, käytännön harjoitus
- perusopetusmenetelmä, ensin oli kalvosulkeisia ja sitten käytäntöä, teoriaosuus oli hyvä, ei liian puisevaa
- hyvät ja kattavat menetelmät
- onneksi ei pelkkää opettajan puhetta, vaan oli välissä myös piristävää parityötä ect.
- hyvä käydä läpi perusteita
- erittäin hyvä ja käytännönläheinen
- ok
- jätti vastaamatta (3)

Resurssit: Oppimateriaali, välineet, aika, tilat

- ok (2)
- hyvät materiaalit
- sähköpostilla oli hyviä esimerkkejä eri tapahtumiin
- ok, materiaali selkeä, videokamera välineenä toimiva, tilat sopivat
- tämä osio oli hyvin
- etätehtävään ihan hyvät tiedot moodleen, huomasi tehtävän liian myöhään, mutta kuitenkin sain palautettua
- valkokangas, videot, luokka, kaikki ok
- materiaali ok, kun vielä saan sen moodleen, välineet, tilat aika riittävät ja hyvät kaikki hyvin

Vuorovaikutus ja ilmapiiri

- hyvä vuorovaikutus ja rento fiilis
- ryhmän ja kouluttajan välillä hyvä ilmapiiri ja vuorovaikutus hyvä
- hyvä (2)
- oli hyvä, avoin keskusteleva ja rento
- keskustelu oli hyvä opettajan ja oppilaiden välillä, ilmapiiri rento
- toimiva kokonaisuus
- palaute esimerkkietiedotteista
- erittäin rento ja välitön, ok

Opettajan osaaminen ja osallistuminen

- ok
- hyvä, sai opiskelijat osallistumaan
- opettajalla viestintään ja vuorovaikutustaitoihin riittävät taidot ja osallistuminen hyvä
- opettaja oli hyvä, antoi myös opiskelijoille puheenvuoroja, ei liian jäykkä
- opettaja vaikutti asiantuntevalta, toivoi ja rohkaisi osallistumaan
- hyvä ja osallistuva (2)
- opettaja oli hyvä, näki että oli paljon esiintynyt, opettaja osallistui hyvin päivän kulkuun
- osasi asiansa
- yksi jätti vastaamatta

Tavoitteiden määrittely ja oppimistavoitteet

- hyvä opetus
- tavoitteet vuorovaikutustaitojen parantaminen ja siihen tuli hyviä eväitä
- tavoitteet olivat selvät ja perille pääsin
- pääsin
- kyllä
- hakea kokemusta yhtiökokouksen pitämisestä
- tuli hyvin esille mihin tulee puuttua
- ok
- kaksi jätti vastaamatta

Opetuksen risut ja ruusut

- ok
- +opiskelijoiden huomioiminen, ei turhia A4, - liian vähän aikaa ryhmätyöhön
- aineiston hyvä läpikäynti
- käytäntö on toimiva opetuskeino, mutta porukan puutuminen on sen heikko kohta
- opetus oli laadukasta
- hyvä selkeä esitys, vähemmän teoriaa
- pirteä ja kaunis opettaja joka piti porukan hereillä
- vahvuudet: hyvä vuorovaikutus taito, selkeä puhetyyli (savolaiseksi), heikkoudet?
- kaksi jätti vastaamatta

Yleisvaikutelma

- hyvä, kiitos (3)
- jäi hyvä komppi päälle
- välitön
- positiivinen (2)
- yleisesti hyvä kokonaisuus, ennakkotehtävä ok, ryhmän samanlaisen moodleen osallistuminen hankaluus
- ok, ennakkotehtävä pakollinen, jotta oli joku pohja harjoitukselle
- yksi jätti vastaamatta